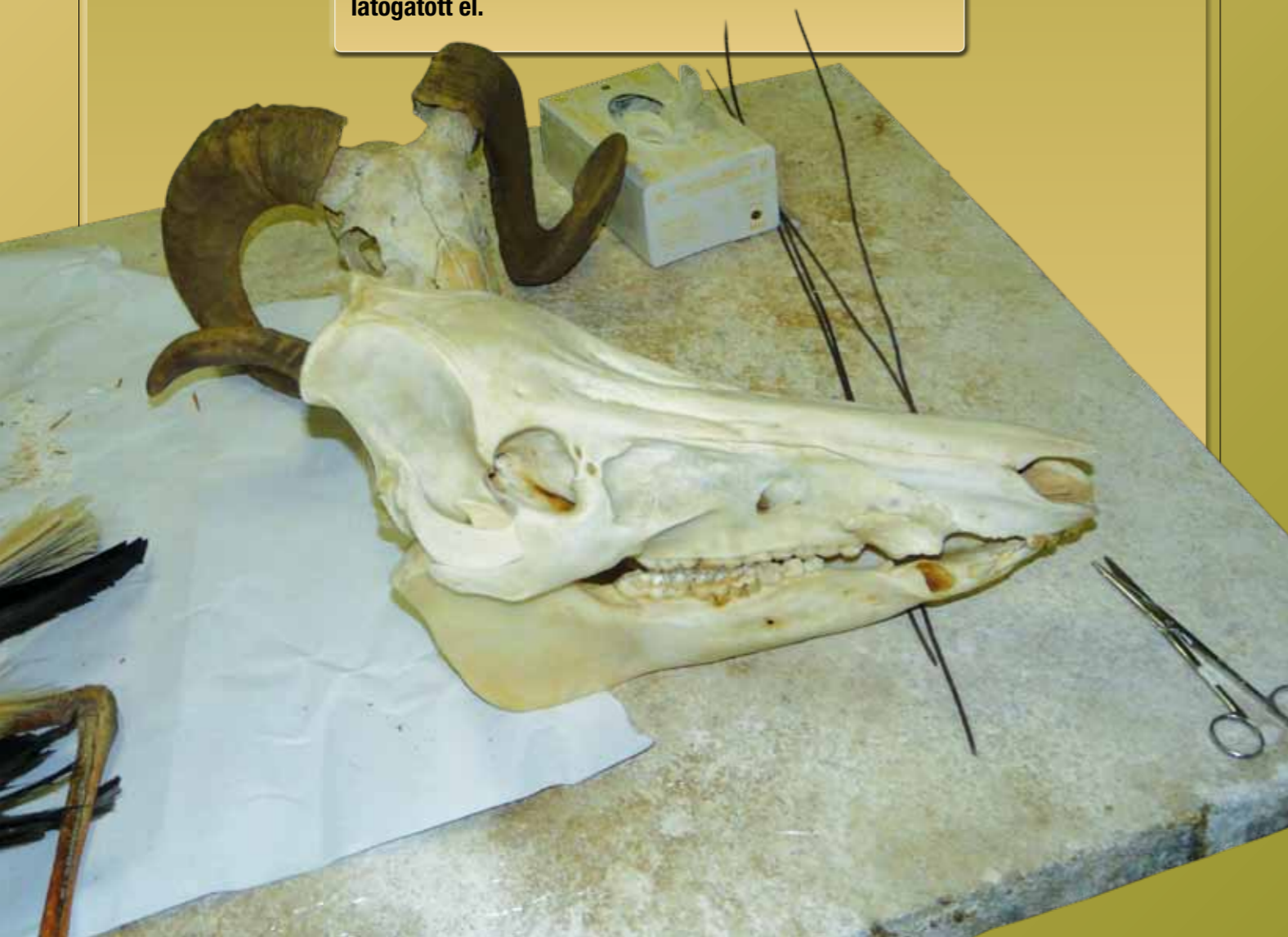

VADÁSZ, GYŰJTŐ, SZOBRÁSZ ÉS TÍMÁR A PREPARÁTOR

Erdőből a kiállítóterembe

Évtizedekkel ezelőtt elhullott vadakban gyönyörködhetünk a preparátoroknak köszönhetően. A foglalkozás név nyers fordítása az állat egyszerű kitömésére utal, holott a tevékenység annál lényegesen többet takar. A preparátor vadászik, gyűjt, tartósít, összerak és megformál. Az MMM Magazin a Mezőgazdasági Múzeum preparátorműhelyébe látogatott el.

Kitömött bölények, medvék, nyulak, szarvasok, madarak és halak sorakoznak a Mezőgazdasági Múzeum kiállításán. Az átlagos látogató is tudja: hogy ez legfőképp a preparátoroknak köszönhető. A múzeum szakembere, Dezső Ákos munkája igen szerteágazó. Már a vadászon is részt vesz, melyen gyakran ő választja és lövi ki a kiállításához szükséges állatot, majd ő nyúzza meg a vadat, és ő az, aki előkészíti a bőrt az általa elkészített maketre. Mindez komoly természettudományi és anatómiai ismereteket követel. A szakembernek értenie kell a fémhez-fához, illetve a szobrászathoz is. Egy preparátor a természet rekonstrukciójának művésze.

A preparátortársadalom ma korántsem egységes. Gyakran azok a vadászok is szívesen nevezik magukat a szakma képviselőjének, akik a tímár által kikészített bőrt egyszerűen felhúzzák egy készen vásárolt púrhabsmodellre. A múzeumi preparátorok viszont maguk készítik a testet egyéni elképzelés szerint.

A szakma az évszázadok során folyamatosan változott, finomodott. A szakemberek egykor arzénal dolgoztak, ám ezt az erős mérget ma már nemigen használják, helyette modern rovarirtószereket alkalmaznak.

KILÖVÉS HUMÁNUSAN

A preparálás az állat kilövésével, vagy az elhullott tetem kiválasztásával kezdődik. Régebben a múzeumok szakemberei rendszeresen szerveztek gyűjtést. A vadászat során szigorúan ügyeltek rá, hogy a vadat minél kevesebb károsodás érje. Állatvédelmi szempontból fontos volt, hogy az állat a lehető legkevesebbet szenvedjen.

NYÚZÁS KIMÉLETTEL

A gyűjtés során fokozott óvatossággal kell bánni az elejtett állat tetemével. A kimúlt állatot tilos a földön húzni, ezzel ugyanis megtörhetik az értékes szőrzetét. A teherautó platójára való felhelyezés egy nagyobb szarvas vagy egy vaddisznó esetén többemberes művelet. Különösen érzékeny erre a szarvas erős szálakból álló téli szőrzete.

A vadászok és a preparátorok nyúzási módszere különbözik. Előbbiek a szőrmét általában eldobják vagy faliszőnyegnek szánják. Az állatot a farkától kiindulva egészen a szájáig átmetszik, és a végtagjait is levágják, mielőtt a bőrt

A rovarok preparálása nem különösebben bonyolult. Az állat testét egyszerűen lekezelik egy tartósítószerrel, majd gombostűvel felszúrják a tablóra. A halakat ritkábban preparálják, azokról általában inkább viaszból vagy műgyantából készítenek másolatot.

a tímárra bíznak. A preparátor viszont az állat teljes bőrét felhasználja. A nyúzás ugyancsak a farka hegyétől indul a szügyéig, a lábak belső részén haladva a patáig, majd a hasát vágják át. A nyak alsó részét sértetlenül hagyják, helyette a metszést a fejtetőn ejtik. Ha van, a szarvat levágják a koponyáról. A fülekből kifordítják a porcot. A szemeket és az összes romlandó részt eltávolítják. A gondos nyúzás mintegy 25–35 percet vesz igénybe. Ha ez megtörtént, a bőrt alaposan besózzák, szigorúan ügyelve arra, hogy egy minimális részt se felejtessenek ki. A közönséges konyhasó elvonja a nedvességet és megöli a baktériumokat, ezáltal tartósítja a bőrt. Ha ezt elmulasztják, a bőr könnyen megromolhat, és ilyenkor az anyag menthetlenné válik. Más módszerrel nyúzzák a kisemlősöket és madarakat. A kisebb állatoknál, köztük az egernél, csupán a hasukon szükséges egy parányi bevágás, és máris eltávolítható a teste. Ha a só megtette hatását, a bőr cserzése következik. A cserzés lényege, hogy a szerves, romlandó anyagból szervesen válják, vagyis a romlandóból nem romlandó legyen.

Különböző cserzési eljárásokat ismerünk. Kénsavas, krómtímsós, korpás stb. és a legújabb az enzimés. A bőrök,

melyeket naponta átmozgatnak, néhány hétig nagy kádakban áznak a vegyi anyagokban. A bőrben maradt savakat az eljárás végeztével közömbösíteni kell. Ezután az egészet még benzinnel is átmoszák. Ezzel távolítva el a még megmaradt zsíradékot.

MODELLKÉSZÍTÉS KÖRÜLTEKINTÉSSEL

Az állat lenyúzott testére ekkor még szükség van, hiszen még le kell venni a fontosabb méreteket, a testhosszt, a fark-

A GÓLYA

A múzeumban ottjártunkkor éppen egy elpusztult gólyát preparáltak. Védett élőlényekre tilos vadászni, de a természetes körülmények között kimúlt állatok tetemének ismeretterjesztő célokra való felhasználása szabad.

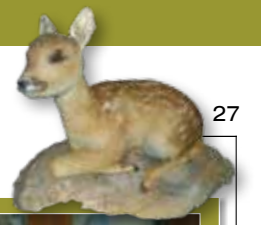
A madarat már megfosztották izomzatától és belsősegeitől. A lábában a csontokat meghagyták, mint ahogy a csőrét is. Bőrét és tollazatát egy fagyapotbára helyezték fel.

hosszt, a marmagasságot, illetve a nyak, a test és a lábak körméretét.

A lenyúzott testet megszabadítják a belsősegektől és a hústól, majd szinte teljesen fehérre kifőzik. Amennyiben a csontvázat is ki szeretnék állítani, akkor akár vegyszerrel, hidrogén-peroxiddal és triklór-etilénnel is kezelhetik. A csontok végét ilyenkor megfűrik, hogy a velő főzés közben kifolyjon. Ha valamennyi a csontban marad, azt slaggal kimossák.

A tisztított és fertőtlenített csontokat drótokkal összeillesztik. Erre egy agyagréteg kerül, melynek megformálása során figyelembe veszik az állat anatómiai

Kisvadnak számít többek között az egér, a nyest, a hód, a mókus és a nyúl. A rókát vagy az annál nagyobb méretű állatokat a nagyvadak közé sorolják.

adottságait is. A preparátornak tudnia kell, milyen az adott faj izomzata. Tulajdonképpen már erre ráhúzhatnák a bőrt, de az a megoldás a csontok, a háló és az agyag nagy tömege miatt nem lenne célszerű, ezért gipszből negatívot készítenek róla.

A megszilárdult gipsznegatívot a megkötés után kettévágják. A preparátor egyéni ízlése, az anyagi lehetőségek, a preparátum végleges helye, későbbi szállításának gyakorisága alapján döntenek el, hogy azt purhabbal vagy gipsszel, esetleg műgyantával öntik ki. Kisállatok esetében általában fagyapotból (speciális faforgács) vagy purhabból készítenek bábut, amit azután könnyedén becsúsztatnak a bőrbe. Az egér lábcsontjait vékony drótokkal erősítik.

A fülekbe a porc helyére kartonlapot vagy műanyagot tesznek. Egy negatív természetesen többször is felhasználható, amennyiben közel azonos méretű egyedeket szeretnének preparálni az adott faj képviselői közül.

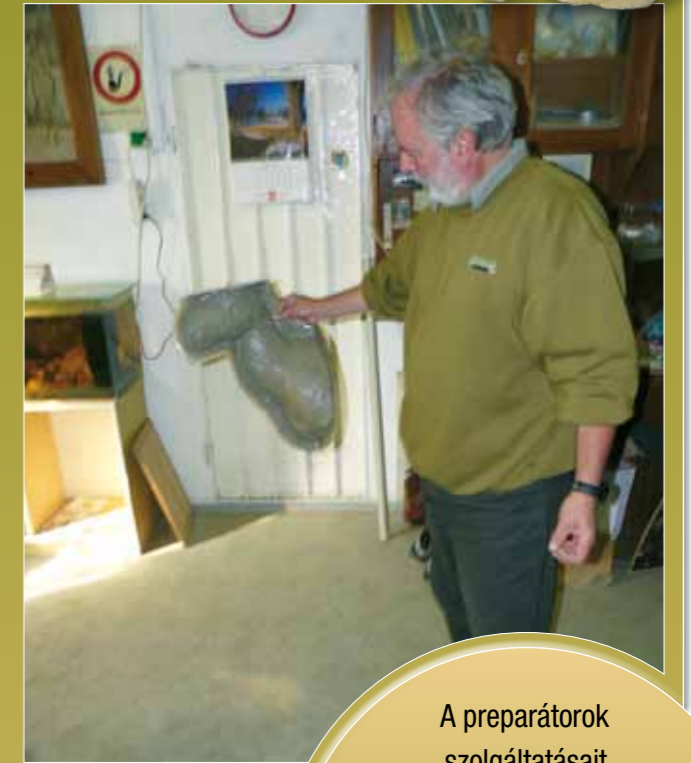
AZ ÖLTÖZTETÉS

A lábakat általában vassal merevítik, hiszen annak kell tartania az egész preparátumot. A testszobron rögzítik a szarvat vagy agancsot. A szoborra felhelyezik a már előkészített bőrt a megfelelő testtájéokra. A homorú részeken ideiglenesen apró szögekkel megtűzik a bőrt, hogy az a száradáskor kifeszüljön. A vágásokat összevarrják, mégpedig úgy, hogy annak nyoma minél kevésbé látszódjon. A szemeket az

A preparátumok rendszeres karbantartást igényelnek. Ha azokat megfelelő körülmények között tartják, élettartamuk a 100 évet is meghaladhatja.

adott állatfajra jellemző megfestett üveggel pótolják. A ragadozók pupillája általában kerekded, a patásoké nyújtott.

Az orrot és a száját, amennyiben szükséges, a

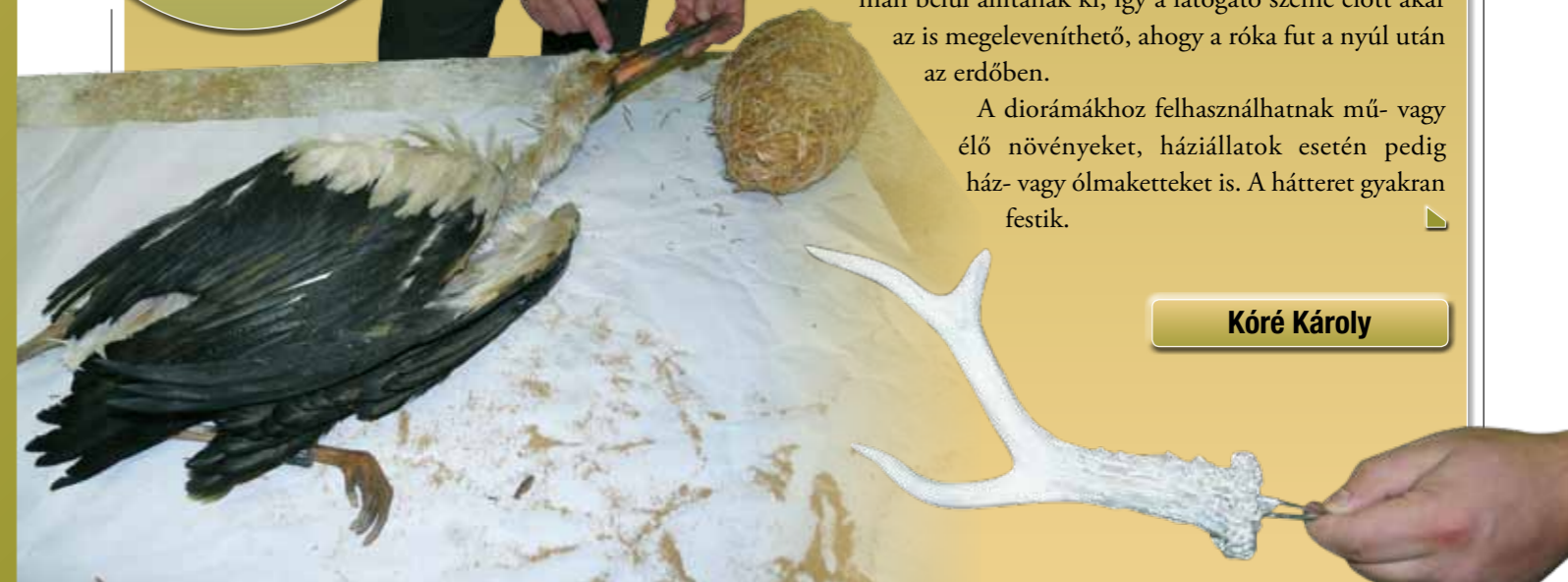
A preparátorok szolgáltatásait rendszeresen igénybe veszik magángyűjtők, kulturális- és közintézmények, valamint a kedvencük elvesztését ilyen módon megőrizni kívánó állattartók.

végén kijavítják, majd megfelelően kifestik. A cél, hogy az eredmény minél élethűbb legyen.

DIORÁMAKÉSZÍTÉS

A múzeumokban a preparátumokat leggyakrabban nem önmagukban teszik közzemlére, hanem egyúttal igyekeznek az állat természetes környezetét is szemléltetni. Egy-egy dioráma (kép tér- és időbeli változásának érzékeltetése különböző megvilágítással) egy-egy történetet mesél el. Rendszerint több preparátumot egy dioráman belül állítanak ki, így a látogató szeme előtt akár az is megleveníthető, ahogy a róka fut a nyúl után az erdőben.

A diorámákhoz felhasználhatnak mű- vagy élő növényeket, háziállatok esetén pedig ház- vagy ólmaketteket is. A hátteret gyakran festik.

Kóré Károly